

RÉFI ATTILA

CSÉCSI NAGY IMRE ALTÁBORNAGY ÉVSZÁZADOS ÉLETÚTJA (1868–1967)

III. RÉSZ. ÉLETE ÉS KÖZÉLETI TEVÉKENYSÉGE A HORTHY-KORBAN
(1920–1944)¹

MEGÉRKEZÉS ÉS FOGADTATÁS MAGYARORSZÁGON

Romániai perének és fogságának lezárultát követően, Csécsi Nagy Imre nyugállományú huszár ezredes elhagyta az elcsatolt Partiumot és Budapestre utazott. A megmaradt Magyarország fővárosába 1920. október 31-én, vasárnap reggel érkezett meg, néhány családtagja, valószínűsíthetően a felesége és két legkisebb fia kíséretében. Részben háborús szereplésének, főként azonban a nagy visszhangot kiváltó, „összeesküvés” pernek köszönhetően, neve ekkorra már széles körben ismertté és tiszteltté vált. Ennek nyomán a közvélemény nagy érdeklődéssel várta megérkezését, amelynek alkalmából elsőként a Magyar Királyság Pártja üdvözölte, személyét „a magyarság sokat szenvedett mártírjaként” aposztrofálva.²

Természetesen a sajtó képviselői is jelen voltak az előre beharangozott, fontos eseménynél, amelyről a következőképp tudósítottak: „Csécsy ezredes szívós természetű dacolt a börtön nélkülözéseivel és ma már – alig egy hónappal kiszabadulása után – újból a régi kiváló katona áll előttünk, akinek arcáról elmúlt az elviselt szenvedések nyoma és fiatalos frissességgel beszél el az összeesküvés pör történetét.”³ Vagyis megérkezését követően rögtön interjút is adott a rendszerint szívesen szereplő ezredes.

A különböző tudósításokból az is kiderül, hogy kezdetben bátyjához, a még a Monarchia idején udvari tanácsosi címmel felruházott dr. Csécsi Nagy Miklós ügyvédhez, a gróf Károlyi Alajos-féle hagyatéki uradalmak jószágigazgatójához

¹ Jelen tanulmány elkészítése az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatása és az NKFI Hivatal által kibocsátott Támogatói Okirat révén (száma: FK 137816) valósult meg. Ezúton is köszönöm továbbá az altábornagy leszármazottainak, különösen Illéssy Ádámnak, hogy lehetővé tették számomra Csécsi Nagy Imre hagyatékának tudományos feldolgozását.

² Csécsy ezredes Budapesten. *Friss Ujság*, 1920. október 31. 4. – Egy korábbi tudósítás szerint Csécsi Nagy három fia és édesanyja Budapesten volt a per idején, így a felesége mellett valószínűleg a két kisebbik fia lehetett vele a románok által megszállt területen. Ld. A Cserey–Lukács-pör vádlottai a hadbíróóság előtt. A második és harmadik nap. *Nagyvárad Napló*, 1920. július 20. 2.

³ A kétszer halálraítélt nagyváradai ezredes Budapesten. *Új Barázda*, 1920. november 3. 3.

költözött.⁴ Utóbbi a család legvagyonosabb tagja volt. Olyannyira, hogy a 20. század elején Ipolybélen, neogótikus stílusban, még egy impozáns kastélyt is emeltetett, továbbá egy szeszfőzdét is alapított. A trianoni békediktátumot követően pedig Csopakon vásárolt jelentős szőlőbirtokot, ahol modern villát építtetett. Így a Szentkirályi utca 35. szám alatt található, tágas fővárosi lakásában, amelynek szalonját XV. Lajos korabeli stílusban rendezték be, minden bizonnyal öccse családjával együtt sem kellett szoronganiuk.⁵

Csécsi Nagy, illetve vádlott-társai a csonka hazába történő településüket követően jó ideig az érdeklődés középpontjában álltak és szabadulásuk alkalmából több ünnepélyes rendezvényt is tartottak. Elsőként november 16-án szombat este a Bihar-megyeiek és Nagyváradiak Szövetsége rendezett a nagyvárad halálraítéltek tiszteletére társasvacsorát a Piarista utca 6. szám alatt lévő Equisit-panzióban.⁶ A *Pesti Napló* tudósítása szerint „[a] vacsorán részt vett a bihari társadalom színe-java és a magyar irredenta gondolata ezen az összejövetelel, mikor a bihariak a román bitófa alól megmenekült barátaikat üdvözölték, valóban könnyek között nyilvánult meg. Dr. Hoványi Géza⁷ üdvözölte először a hazaszeretet mártírjait és Csécsy-Nagy Imre ezredes válaszában azt hangoztatta, hogy mikor a román börtönből kikerültek, fájdalmas csalódás érte őket, mert ahelyett, hogy minden magyar embert egy táborban találtak volna, széthúzás, viszálykodás és gyűlölködés között találták a magyar társadalmat.”⁸

1920. december 13-án, hétfőn este az Írók és Hírlapírók Otthon Köre rendezett az előzőnél is illusztrisabb társaság részvételével tiszteletükre ünnepélyes vacsorát. Ezen megjelent József királyi herceg és fia, József Ferenc királyi herceg is, valamint Rubinek Gyula kereskedelmi miniszter, Pekár Gyula államtitkár, továbbá számos neves író és újságíró is, mint például Harsányi Zsolt, Heltai Jenő vagy Zilahy Lajos,

⁴ Csécsy Imre ezredes Budapesten. *Pesti Napló*, 1920. október 31. 5. – Csécsi Nagy Miklósról vonatkozóan ld. *A Magyar Feltámadás Lexikona* (A magyar legújabb kor története). Szerk. Dr. SZENTMIKLÓSSY Géza. Budapest, Magyar Feltámadás Lexikona kiadása, 1930. 513. – Utóbb, viszonyai rendeződésével, Csécsi Nagy és családja az V. kerület Hold utca 15. szám alatti Kármánbérházba költözött, amelynek a III. emeletén béreltek lakást. Ld. *Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1922–1923*. Budapest, Franklin Társulat, é. n. 924. (A továbbiakban: *Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1922–1923*.) – <http://urbface.com/budapest/a-karman-berhaz> (2021. október 30.)

⁵ *Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1922–1923*. 178. – Állami kedvezmények. *Az Újság*, 1912. október 12. 20. – https://mandadb.hu/tetel/130236/Csopak_CsecsiNagy_Miklos_villa (2021. november 20.) – <https://emlekhelyek.csemadok.sk/emlekhelyek/csecsy-kastely-ipolybelen/> (2021. december 29.)

⁶ Társasvacsera a nagyvárad halálraítéltek tiszteletére. *Pesti Napló*, 1920. november 6. 4.

⁷ Dr. köröstarjáni Hoványi Géza (1853–1939), politikus, jogász, bankigazgató, Nagyvárad utolsó országgyűlési képviselője.

⁸ A nagyvárad halálraítéltek ünneplése. Fájdalmas csalódás érte a kiszabadultakat. *Pesti Napló*, 1920. november 21. 4.

de itt volt a színtanodájáról elhíresült kiváló színész és színészpedagógus, Rózsahegy Kálmán is.⁹

Csécsi Nagy növekvő tekintélyét jelzi, hogy az asztalfőn kapott helyett a két királyi herceg, Rubinek miniszter és az Otthon Kör elnöke, a kor ünnepektől sajtófejedelmek, Rákosi Jenő társaságában. Mint házigazda, utóbbi mondta az első pohárköszöntőt, amelyben József királyi herceget és a váradi per „mártírjait” köszöntötte. Szavaira elsőként József királyi herceg válaszolt, aki a magyar haza nevében üdvözölte a sok szenvedés után kiszabadult nagyváradi magyarokat. Beszédében a hazaszeretetről és azokról a férfiakról beszélt, akik ennek jegyében meghalni is készek. Nemzetünk a trianoni sokk által meghatározott általános hangulatának megfelelően kiemelte ugyanakkor azt is, hogy „nem szabad megfélemlenünk a másik rabról, akinek szintén halálos ítélet függ a feje fölött: szegény, szerencsétlen hazánkról”. A királyi herceget követően az üdvözlő szavakra Csécsi Nagy válaszolt nagy tetszés mellett. Az egyik tudósítás szerint egyúttal az ünnepektől nevében, megható szavakkal, fogadalmat tett, „hogy a hazához hűek lesznek és beszéde alatt mindenki érezte, hogy az ezredes szavai, akit kétszer ítélték halálra a románok, komoly és szent fogadalom”. A jól sikerült ünnepség az éjszakába nyúlt, a *Magyarország* című napilap beszámolója szerint a két királyi herceg is, szívélyesen elbeszélgetve a jelenlévőkkel, éjjel egy óráig maradt a rendezvényen.¹⁰

REAKTIVÁLÁS ÉS VITÉZZÉ AVATÁS

Az ilyen alkalmaknak köszönhetően a korábban is népszerű és kiváló társasági emberként ismert Csécsi Nagy nyilvánvalóan nagymértékben gyarapította, illetve erősítette kapcsolatrendszerét és társadalmi pozícióját, amit még fokozott katonai karrierjének újraindulása és felívelése is. A honvédelmi miniszter ez irányú előterjesztése nyomán ugyanis Horthy Miklós 1921. január 21-én kelt kormányzói elhatározásával jóváhagyta a nyugállományban lévő ezredes visszaténylegesítését.¹¹ Ezzel egyidejűleg tábornoki előléptetésben részesült és kinevezést nyert a törzstiszti fellebbezési tanács élére, annak elnökeként.¹²

⁹ József és József Ferenc főhercegek az Otthon-körben. Ünnepi vacsora a váradi per szereplőinek tiszteletére. *Magyarország*, 1920. december 14. 2.

¹⁰ Uo.

¹¹ HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténelmi Levéltár, Legfelsőbb elhatározások 1921. január 21. (220/K.I.–1921.)

¹² Csécsi Nagy Imre hagyatéka, Telki (a továbbiakban: CsNI-hagyaték), *Katonai előléptetésem*, (Csécsi Nagy kéziratos feljegyzése); *Katonai állomásaim* (Csécsi Nagy kéziratos feljegyzése). –

Társadalmi státuszának erősödését azonban egyéb fontos megbízások és kitüntető címek elnyerése is jelezte. Így 1921 májusában a kormányzó, a földművelésügyi miniszter előterjesztése nyomán, a földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről szóló 1920. évi XXXVI. törvénycikk 4. §-a értelmében megalakítandó Országos Földbirtokrendező Bíróság egyik póttagjává nevezte ki.¹³ Szerepet kapott továbbá az ekkor megalakult Vitézi Rendben, a Horthy-kor emblematis és nagy tekintélyű szervezetében is. Kinevezték ugyanis az 1921. július 30-án megalakult Veszprém megyei vitézi szék ideiglenes székkapitányává, és megbízólevelét már az alakuló ülés napján át is vette.¹⁴

E tisztségében – 1921. augusztus 4-én – ő képviselte a megyei vitézi széket, amikor Dég községben két legénységi vitézt ünnepélyesen beiktattak telkeikbe. Így a kormányzó képviseletében megjelent Magasházy László őrnagy, első szárnysegéd és Hunkár Béla főispán mellett Csécsi Nagy is beszédet mondott. Majd részt vett a Festetics Sándor gróf dégi kastélyában rendezett díszében is.¹⁵ Székkapitányi megbízása, ideiglenes mivoltának megfelelően, ugyanakkor nem tartott hosszú ideig, és már 1921. november 30-ával meg is szűnt.¹⁶

Természetesen magának Csécsi Nagynak a Vitézi Rendbe történő felvétele sem váratott sokáig magára. Az általa elnyert kitüntetések közül ugyanis mind a Lipót Rend lovagkeresztje, mind a Vaskorona Rend II. osztálya jogosulttá tették a vitézi címre. Így már az első nyilvános avatáson sor került vitézzé ütésére.

A vitézavatás ünnepélyes szertartása a királyi várkertben 1921. augusztus 21-én, vasárnap délelőtt zajlott le. A vitézek az üvegház melletti lépcsőzet alján elhúzódo teraszon, egymásnak szembefordult sorokban álltak fel. A kormányzó kilenc órakor érkezett meg, majd elfoglalta az emelvényen a számára kijelölt helyet. Kíséretében megjelentek a kormány tagjai, élükön gróf Bethlen István miniszterelnökkel, továbbá a Vitézi Szék tagjai, valamint József és József Ferenc királyi hercegek, a katolikus főpapság Csernoch János hercegprímás vezetésével, a többi keresztény egyház főpapjai, a nemzetgyűlés tagjai és a törvényhatóságok képviselői is.

SZAKÁLY Sándor: Az ellenforradalmi Magyarország (1919–1944) hadseregének felső vezetése. Adattár. I. rész A–K. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1984/2. 367. (A továbbiakban: SZAKÁLY, 1984.)

¹³ A földbirtokrendező bíróság tagjai. *Budapesti Hirlap*, 1921. május 25. 4. – Hivatalos rész. *Földművelési értesítő*, 1921. június 5. 75.

¹⁴ *A tízéves Vitézi Rend 1921–1931*. Szerk. SZÉCSY Imre – OSZLÁNYI Kornél – OSZLÁNYI József – FARKASS Jenő. [Budapest], Országos Vitézi Szék szerkesztőbizottsága, [1931.] 197. (A továbbiakban: SZÉCSY et al., [1931].) – Vitézi telkek átadása. *Új Barázda*, 1921. augusztus 6. 2.

¹⁵ Beiktatás vitézi telkekbe. *Nemzeti Ujság*, 1921. augusztus 4. 5. – Vitézi telkek átadása. *Új Barázda*, 1921. augusztus 6. 2.

¹⁶ SZÉCSY et al., [1931]. 195.

Az ünnepség táborig misével vette kezdetét, amelyet páter Zdravec István tábori püspök celebrált. Ezt követően a többi felekezet képviselői mondtak rövid, áldó imát, majd érces kúrtszó jelezte a szertartás kezdetét. A kúrtók elcsendesedése után a kormányzó, mint a Vitézi Rend főkapitánya intézett beszédet az avatandókhoz, amelyben többek közt a következők hangzottak el: „[...] örökké égő oltárt emelek, amikor a nagy háború legjobbjait hozzákötöm a haza rögéhez, amely évtizedeken keresztül nemcsak tovább táplálja a hősök nemzetségét, hanem megteremti, fennen hirdeti és ápolja a magyar vitézség kultuszát is.”¹⁷

A beszéd elhangzása után vitéz Igmándy-Hegyessy Géza testőr őrnagy, a vitézek törzskapitánya felolvasta az avatandók neveit, majd vitéz Gálócsy Zsigmond főhadnagy, a Vitézi Rend főszéktartója, a főkapitány díszkardjával három ütést mért a díszpajzsra és a következő szavakkal nyitotta meg a szertartást: „Tisztelet adassék az igaz Istennek, akit a mi őseink Hadúrnak neveztek.”¹⁸ Ezután átnyújtotta a díszkardot vitéz Nagy Pál gyalogsági tábornoknak, aki azt a kormányzó kezébe adta. A vitézek esküre emelték kezüket, és a Nagy Pál által felolvasott eskü szövegét hangosan elismételték. A kormányzó ezt követően végighaladt köztük és a soronként letérdelő vitézeket, sorról sorra lépkedve, a díszkarddal bal vállukat érintve, vitézzé ütötte. Az egyes ütéseket a következő szavakkal kísérte: „Hadúr nevében vitézzé ütlek.” Ezt követte az ezüsttálcákon előhozott vitézi jelvények feltűzése. A tábornokoknak, így Csécsi Nagynak is, a jelvényeket a bal mell alá maga a kormányzó tűzte fel, a többieknek pedig a törzskapitányok. A szertartás a kormányzó éltetésével és a *Szózat* hangjaival fejeződött be. Az ünnepség azonban ezzel nem ért véget, miután délben, a tiszti kaszinó épületében a 120 felavatott vitéz tiszteletére még egy „vitézi áldomásként” aposztrofált fogadást is tartottak, amelyen pohárköszöntőt mondott többek között Bethlen István, Horthy Miklós, Nagy Pál tábornok és Szabó István földművelésügyi miniszter is.¹⁹

A vitézzé avatás kapcsán szólnunk kell arról is, hogy Csécsi Nagy vitézi várományosa, a szintén Imre nevet viselő – akkoriban főhadnagyi rangban szolgáló – másod-

¹⁷ Fölvatták az első vitézeket. *8 órai Ujság*, 1921. augusztus 23. 5.

¹⁸ Ez súlyos történelmi tévedés, amire néhányan már a Horthy-korban is felhívták a figyelmet. A „Hadúr” kifejezés ugyanis csupán a 19. század elején keletkezett műszó. Megalkotója aranyosrákosi Székely Sándor későbbi unitárius püspök volt, aki a *Székelyek Erdélyben* című 1822-ben írt eposzában használja először „Haddur” formában. Az ő nyomán vette át „Hadur”-ként Czuczor Gergely *Augsburgi ütközet* című munkájába, majd Vörösmarty Mihály is a *Zalán futásába*, immár „Hadúr” alakban.

¹⁹ Fölvatták az első vitézeket. *8 órai Ujság*, 1921. augusztus 23. 5. – Vitézavatás a királyi várban. *Kecskeméti Közlöny*, 1921. augusztus 23. 1–2. – Vitézek avatása. *Magyarország*, 1921. augusztus 23. 7. – „A vitézi rendet a véráztatta, televény magyar földre ültetem”. *Új Barázda*, 1921. augusztus 23. 3.

szülött fia lett. Az ő avatására egy esztendő múlva, az 1922. augusztus 15-én, Nagybaldogasszony napján tartott vitézavatáson került sor.²⁰

A tábornok a katonai és társadalmi ranglétrán ez időben történő gyors emelkedése kapcsán érdemes megjegyeznünk, hogy személyes érdemei mellett ezt talán elősegítette az is, hogy a vele egykorú Horthyval minden bizonnyal már régebről jó kapcsolatban voltak. Csécsi Nagy ugyanis még a romániai per alatt, a kolozsvári tárgyalás során, 1920. február 4-én délután a következő kijelentést tette: „[...] ha katonai állást akartam volna vállalni, megtehettem volna, mert úgy Schnetzer²¹ hadügyminiszter, mint Horthy régi jó barátaim voltak.”²² Ehhez kapcsolódóan érdemes megemlíteni azt is, hogy sógora Erzsébet nevű húgának férje, az ugyancsak Csécsi (Nagy) Imrének hívott református lelkész adta össze Aradon 1901. július 22-én az ifjú Horthy Miklóst és jószáshelyi Purgly Magdolnát.²³

Csécsi Nagy vitézzé avatása felett érzett örömét minden bizonnyal beárnyékolta, hogy rövidebbel azt megelőzően, augusztus 6-án, hosszú, súlyos betegséget követően elhunyt a fent említett húga, Erzsébet. A költőként ismertté vált lelkészfeleség mindössze 46 éves volt. Temetésére augusztus 7-én, késő délután, az aradi felső temetőben került sor, amelyen a beszámolók szerint a városban élő egész magyarság megjelent. Ugyanakkor – Trianon személyes sorsokban is megnyilvánuló tragédiája folytán – megrázó módon, az elhunyt asszony Csonka-Magyarországon élő édesanyja és testvérei, így a tábornok sem tudtak ezen részt venni.²⁴

Csécsi Nagy gyakran kapott a személyiségéhez és habitusához illő, alkalmi megbízatásokat feletteseitől. Így például a honvédelmi minisztert képviselte az elkobzott vadászfegyverek visszaszolgáltatására kiküldött bizottságban, amely a belügyminiszter 88.279/1919. B. M. számú rendelete nyomán került felállításra, de működését valószínűsíthetően csak 1921 nyarán kezdte meg.²⁵ 1921. november 21-én a Magyar

²⁰ A fölvatott vitézek névsora. *Szózat*, 1922. augusztus 18. 6. – Belföldi hírek. *Magyar Távirati Iroda*, 1922. augusztus 16. 9. kiadás, 20 óra 30 perc, számozatlan 3. ([https://library.hungaricana.hu/en/view/NapiHirek_1922_08_2/?query=SZO%3D\(kadar\)&pg=14&layout=](https://library.hungaricana.hu/en/view/NapiHirek_1922_08_2/?query=SZO%3D(kadar)&pg=14&layout=)) (2022-01-13)

²¹ Schnetzer Ferenc (1867–1944), vezérőrnagy, 1919. augusztus 7. és november 24. között hadügyminiszter.

²² Nagyváradiak a hadbírótság előtt. *Ujság*, 1920. február 5. 3.

²³ A kormányzó ezüstlakodalma. *Reformátusok lapja*, 1926. augusztus 1. 5.

²⁴ Csécsi Nagy Imréné gyászjelentése. Gyászjelentések, Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára (https://library.hungaricana.hu/hu/view/Gyaszjelentések_DebreceniRefKoll-Nagykonyvtara_NAGYD_NAGYM/?pg=173&layout=s&query=Cs%C3%A9csi) (2021. szeptember 10.) – Gyászrovat. *Budapesti Hirlap*, 1921. szeptember 8. 8. – Halálozás. *Az Ujság*, 1921. szeptember 8. 3.

²⁵ A magyar belügyminiszternek 88279/919 sz. rendeletével az elkobzott vadászfegyverek visszaszolgáltatására kiküldött bizottság. *Vadászati Útmutató*, 1 (1923). 151. – A m. kir. belügyminiszter 1921. évi 37.700. számú rendelete, az elkobzott fegyverek visszaszolgáltatása céljából kiküldött

Cserkészszövetség Gólyavárban tartott rendkívüli közgyűlésén képviselte Csécsi Nagy a honvédelmi minisztert, és egyúttal beszédet is mondott.²⁶ Majd 1922. január 6-án, vízkeresztkor, a Vitézi Szék által a Vigadó nagytermében rendezett ünnepi hangversenyen vett részt, ugyancsak a honvédelmi miniszter képviselőjeként.²⁷ Mindközben, 1922. január 1-jei hatállyal, a kormányzó 1921. december 23-án kelt legfelsőbb elhatározása nyomán altábornagyi kinevezést nyert.²⁸

1922 márciusában viszont újabb szomorú veszteség érte, miután elhunyt egykori vádlott-, illetve fogolytársa, Jankovich Tihamér táblabíró, akit nagy részvét mellett a Kerepesi úti temetőben helyeztek végső nyugalomra. Természetesen az összeesküvés per szereplői is megjelentek a temetésen Csécsi Naggyal az élükön.²⁹

AZ OSTENBURG-MORAVEK ÜGY

Ugyanebben a hónapban történt, hogy a Legfelsőbb Honvéd Törvényszék ideiglenes elnökévé nevezték ki. E minőségében rögtön egy rendkívül kényes, akkoriban az érdeklődés homlokterében álló s nagy vihart kavart ügyben, Ostenburg-Moravek Gyula őrnagy³⁰ perében kellett eljárnia. A tiszti különítménye, illetve a nyugat-magyarországi felkelésben való közreműködése révén híres-hírhedtté vált Ostenburg-Moravek ugyanis, csendőrnek nevezett zászlóaljával az 1921. október 20–23. között lezajlott úgynevezett második királypuccs során IV. Károly mellé állt és a királpárti erők élén részt vett a Horthyhoz hű csapatok ellen vívott budaörsi csatában is.

A legitimisták vereségét követően a visszatérési kísérletben részt vevő politikai és katonai vezetőket, így Ostenburg-Moraveket is, őrizetbe vették. Az október 26-án este a Margit körúti katonai fogházba szállított őrnagy azonban a vizsgálati fogságban súlyosan megbetegedett. Így november második felében – ügyvédei követelése, valamint egy katonaoorvos, sőt az őt meglátogató Korányi Sándor professzor javaslata alapján is – az Alkotás utcában lévő, XVII. számú helyőrségi kórházba vitték át. Itt

bizottság ügyrendjének megállapításáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, 55 (1921). Budapest, 1922. 542–544.

²⁶ A Magyar Cserkészszövetség, *Magyarság*, 1921. november 22. 10.

²⁷ A Vitézi Szék hangversenye. *Szózat*, 1922. január 8. 5.

²⁸ CsNI-hagyaték. A m. kir. honvédelmi miniszter megbízásából kiállított igazolvány, 1921. december 30. 38.149/Eln. 8. – 1921. szám.

²⁹ Gyászrovat. *Nemzeti Ujság* 1922. március 29. 6.

³⁰ A király, visszatérését követően, ezredessé nevezte ki, de Horthyék ezt csak később ismerték el, visszamenőleges hatállyal ugyan, de némileg felemás módon, „átmeneti viszonybéli őrnagy, címzetes ezredes” megnevezéssel.

gondos kezelésben részesült, de természetesen továbbra is őrizet alatt állt.³¹ December második felében a puccs politikai vezetőinek jelentős részét és valamennyi katonai vezetőt szabadlábra helyezték, kivéve Ostenburg-Moraveket, akit betegsége ellenére sem engedtek ki őrizetéből.³² Védői ezért, szabadlábra helyezése érdekében, Nagy Pál gyalogsági tábornokhoz, a Nemzeti Hadsereg főfelügyelőjéhez fordultak beadványukkal.³³ A tábornok azonban csak az ünnepek utánra ígért döntést, amelyet végül 1922. január 8-án hozott meg, a kérelmet elutasítva.³⁴

A védők erre a Legfelsőbb Honvéd Törvényszékhez nyújtottak be folyamodást. Ebben kérelmezték, hogy a Törvényszék az időközben Magyar Királyi Honvédség megnevezést kapott haderő főparancsnokává kinevezett Nagy Pál határozatát megváltoztatva, helyezze szabadlábra Ostenburg-Moraveket.³⁵ A Legfelsőbb Honvéd Törvényszék – sepsisizék-nagyborosnyói Bartha Lajos altábornagy elnökletével – február 1-jén tárgyalta az ügyet, és a védők folyamodásának helyt adva elrendelte Ostenburg-Moravek szabadlábra helyezését. Az őrnagy még aznap este el is hagyhatta a helyőrségi kórházat, ahonnan ügyvédje és gróf Esterházy Jánosné autóval a Városmajor utcai János szanatóriumba vitték.³⁶

Február 10-én délelőtt azonban Nagy Pál, mint a Honvédség főparancsnoka, vádparancsot adott ki. Ebben elrendelte Ostenburg-Moravek ismételt őrizetbe vételét azon a címen, hogy szökésétől kell tartani. A parancsot oly módon fogatosították, hogy négy civil ruhás detektívet rendeltek Ostenburg-Moravek betegszobájának őrzésére, amelyet egyébként is elszigeteltek. Az őrnagy a továbbiakban látogatókat sem fogadhatott. Ügyvédei természetesen már másnap felfolyamodást adtak be az intézkedés ellen.³⁷

³¹ Ostenburg őrnagy beteg. *Szegedi Napló*, 1921. december 10. Déli kiadás, 2. – Rakovszkyt, Andrásyt, Gratzot beszállították a fogházba. Ostenburg a katonai fogházban. *Magyarország*, 1921. október 27. 3. – A királysági tiszteket Ostenburg kivételével szabadlábra helyezték. *Nemzeti Ujság*, 1921. december 25. 6. – Interpellációk. *Szózat*, 1922. január 12. 5.

³² Ostenburg további fogsága. *Az Ujság*, 1921. december 23. 4.

³³ Ostenburg kivételével szabadonbocsátották a királypuccs összes katonai foglyait. *Pesti Napló*, 1921. december 25. 12.

³⁴ Ostenburg továbbra is fogva marad. *8 Órai Ujság*, 1922. január 8. 4. – A királysági tiszteket Ostenburg kivételével szabadlábra helyezték. *Nemzeti Ujság*, 1921. december 25. 6.

³⁵ Ostenburg azonnali szabadlábrahelyezését kérik védői. *Az Est*, 1922. január 21. 3. – E héten döntenek Ostenburg ügyéről. *A Nép*, 1922. január 26. 6.

³⁶ Ostenburg szabadlábrahelyezésének kérdése a honvéd katonai törvényszék előtt. *8 Órai Ujság*, 1922. február 2. 4. – Ostenburgot szabadlábra helyezték. *Friss Ujság*, 1922. február 2. 2. – Ostenburg őrnagyot szabadlábra helyezték. *Nemzeti Ujság*, 1922. február 2. 5. – Ostenburgot szabadlábra helyezték. *Ruszinzkói Magyar Hírlap*, 1922. február 4. 3.

³⁷ Ostenburg Gyulát újból őrizetbe vették. *Magyarország*, 1922. február 10. 1. – Ostenburg ezredes szabadlábrahelyezésének ügye a katonai törvényszék előtt. *Magyarország*, 1922. március 4. 6.

A hosszúra nyúlt, szövevényes ügy kapcsán – mint korántsem mellékes körülményt – érdemes megemlítenünk, hogy a budaörsi csatában a Horthyhoz, illetve a kormányhoz hű csapatok parancsnoka történetesen éppen Nagy Pál tábornok volt, aki nyilván cseppet sem rokonszenvezett a IV. Károlyt támogató erők élén ellene harcoló Ostenburg-Moravekkel. Utóbbit, a vádiratban foglaltakkal egyezően, minden bizonnyal maga is árulónak és lázadónak tartotta.³⁸ Ez talán némi magyarázatot nyújt a további fejleményekre vonatkozóan is. A katonai bűnvádi perrendtartás értelmében ugyanis a védők beadványát a Honvédség főparancsnokának huszonnégy órán belül a Legfelsőbb Honvéd Törvényszékhez kellett volna továbbítania. Erre azonban csak több mint három hét után, márciusban került sor, miután a Legfelsőbb Honvéd Törvényszék Ostenburg-Moraveket korábban szabadlábra helyező elnökét, Bartha altábornagyot tartósan szabadságolták. A katolikus és egyes források szerint legitimista érzelmű Bartha helyére ekkor nevezték ki ideiglenes elnökké egykori ludovikás évfolyamtársát, a Horthyhoz feltétlenül hű Csécsi Nagy Imrét.³⁹

Így a Legfelsőbb Honvéd Törvényszék április 15-én – immár Csécsi Nagy elnöklése alatt – hozta meg döntését a szabadlábra helyezés érdekében beadott felterjesztés ügyében. A jogerős döntés az őrnagy további fogva tartását rendelte el. A határozatot azonban, Nagy Pál távolléte miatt, napokig nem hozták nyilvánosságra és a döntésről szóló értesítést csak április 26-án este kézbesítették Ostenburg-Moraveknek.⁴⁰

ÁTMENETI VISZONYBA MAJD NYUGÁLLOMÁNYBA HELYEZÉS, A KÖZÉLETI AKTIVITÁS KEZDETE

Előbbiekkel egy időben, mindössze pár hónappal altábornagyi kinevezését követően, Csécsi Nagy nyugállományba helyezésének előkészítése is kezdetét vette. Erről

³⁸ A vádiratra ld. Ostenburg Gyulának Weber őrnagy tegnap kézbesítette a vádiratot. *Uj Nemzedék*, 1922. február 19. 3.

³⁹ Ostenburg miatt szabadságolták a legfelsőbb honvédtörvényszék elnökét. *Bécsi Magyar Újság*, 1922. március 18. 4. – Miért távolították el a legfelsőbb honvéd főtörvényszék elnökét? *Magyarság*, 1922. március 17. 5. – BALLA Tibor: A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia parancsnokai a Nagy Háború idején. *Hadtudományi Szemle*, 12 (2019). Különszám. 21–24.

⁴⁰ Ostenburg őrnagy ügye, *8 Órai Ujság*, 1922. április 25. 5. – A honvédfőtörvényszék Ostenburg őrnagy további fogvatartását rendelte el. *Kis Ujság*, 1922. április 27. 5. – Ostenburg fogságban marad. *Magyar Jövő*, 1922. április 25. 4. – A napokban hirdetik ki a honvédfőtörvényszék döntését. *Pesti Napló*, 1922. április 25. 7. – Végül, a sok huzavonát követően, Ostenburg-Moraveket a hadsereg-főparancsnokság július 9-én szabadlábra helyezte. Az ellene és a királypuccsban részt vevő, lázadással vádolt társai elleni per törlesztés azonban hivatalosan csak 1924 júliusában rendelte el kegyelemből a kormányzó.

Belitska Sándor altábornagy, honvédelmi miniszter 1922. évi április 25-i keltezésű levelében így tájékoztatta: „A trianoni béke értelmében a m. kir. honvédség tisztikarát lényegesen csökkenteni vagyunk kénytelenek. Ezen kényszerű csökkentés azonban, – amely annyi derék fiatal tisztet is fájdalmasan érint, – akkor lesz csak a tisztikarral szemben méltányosan keresztül vihető, ha a honvédségnek a szolgálati években idősebb tisztjei csakis a legszükségesebb szolgálat helyeken alkalmaztatnak s ezáltal helyet adnak a rangban fiatalabb társaik előrehaladásának. Bár NAGYMÉLTÓSÁGOD kitűnő szolgálatait nélkülözni fogom, azoktól a fentebb előadottak alapján mégis megválni vagyok kénytelen.”⁴¹

Előbbiek nyomán Csécsi Nagyt 1922. július 1-jétől, átmeneti illetékekkel, úgynevezett átmeneti viszonyba helyezték. „A trianoni békeszerződés következtében elbocsátandó hivatásos katonai havidíjasok és hivatásos altisztek kivételes átmeneti ellátásáról” szóló 1921. évi XXXV. törvénycikk 1. §-a alapján ugyanis nyugállományba helyezését megelőzően, meghatározott időre, „mindazok a hivatásos rangosztályba sorolt katonai havidíjasok (tisztek és tisztjelöltek), akik a fegyveres erő kötelékéből a trianoni békeszerződés folytán végrehajtandó létszámcökkentés következtében bocsátatnak el, átmeneti viszonyba helyeztetnek és átmeneti illetményekben részesíttetnek.”⁴² Ugyanakkor, átmeneti viszonyba helyezésével egyidejűleg, hivatalosan is a Legfelsőbb Honvéd Törvényszék elnökhelyettesévé nevezték ki.⁴³

Ekkoriban már kezdetét vette az altábornagy sokrétű érdeklődését híven tükröző közéleti és társadalmi szerepvállalása is. Így például Csécsi Nagy volt az egyik díszelnöke az állat- és növényismeret nagyszabású, egész napos ünnepének, amelyet 1922. június 29-én rendeztek meg Budapest Főváros Állat- és Növénykertjében, József királyi herceg és Augusztia királyi hercegasszony fővédnökségével. A rendezvényt egyúttal jelentős adománygyűjtéssel kötötték egybe, sőt egy lómentő kocsiszerzését célzó akció is kapcsolódott hozzá. E célra utóbb Csécsi Nagy maga is 200 koronát adományozott.⁴⁴ A természet, illetve a vadászat iránti vonzódása újabb megnyilvánulásának tekinthető, hogy a szeptember 3-án Sárosdon – a „Hubertus” Országos Magyar Vadászati Védegylet ebtenyésztségi szakosztálya által Horthy kormányzó és József királyi herceg védnöksége alatt – megrendezett nagy sikerű vizsla

⁴¹ CsNI-hagyaték. A m. kir. honvédelmi miniszter 10112/Eln. 8.–1922. számú leirata. Számozatlan 1.

⁴² <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92100035.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D39> (2021. október 5.)

⁴³ SZAKÁLY, 1984. 367. – Az elnöki tisztséget névlegesen továbbra is Bartha töltötte be.

⁴⁴ Az Állat- és növényismeret ünnepe. *A Természet*, 1922. július 15. 84–86. – A lómentőkocsira újabban befolyt összegek. *Mi újság az állatkertben? Budapest Főváros Állat- és Növénykertjének Közleményei*, 1922. október 1–15. 1.

versenyen ő képviselte az értékes versenydíjat adó honvédelmi minisztert. Sőt egyúttal a verseny rendezőségének társelnöki posztját is betöltötte.⁴⁵

Társadalmi pozíciója mellett vagyoni helyzete ugyancsak erősödött, többek közt a trafikengedélyek revíziójának következtében is. Az 1920 végén kezdetét vett revízió keretében ugyanis az addigi trafikengedélyeket felülvizsgálták, majd „nemzeti, keresztény és szociális szempontból megfelelőeknek” minősített személyeknek, elsősorban hadirokkantaknak, hadiözvegyeknek és árváknak, menekült tisztviselők családtagjainak, önhibájukon kívül elbocsátott állami tisztviselőknek és családtagjaiknak adták, de nagy számban adományozták katonatisztek számára is.⁴⁶ Így Csécsi Nagynak is, aki 1922 novemberében elnyerte a soproni dohány nagyáruda negyedrészenek tulajdonjogát. Egyenlő résszel bíró társtulajdonosai báró Hauer Lipót vezérezredes, Pintér Jenő ezredes és Vangel Viktor mérnök lettek.⁴⁷

Aktív társasági emberként az altábornagy a báli szezonok során sem tétlenkedett, így az 1923. február 1-jén „a legnagyobb magyar” emlékére a Vigadóban rendezett, előkelő Széchenyi-bál rendezőségének is oszlopos tagja volt.⁴⁸

Csécsi Nagy nyugállományba helyezésére, egyévnnyi átmeneti viszonyt követően, 1923. július 1-jével került sor. Erről a honvédelmi miniszter 1923. június 6-án kelt levelében tájékoztatta. Ennek alapján nyugilletménye évi 22 400 korona volt, ami kiegészült egy később megállapítandó lakbérnyugdíjjal is.⁴⁹ Az ekkoriban rendkívül felgyorsult infláció következtében azonban, már 1923 decemberében, július 1-jei visszamenőleges hatállyal, 360 000 korona alapilletéket állapítottak meg a számára. Ezt kiegészítette továbbá a felesége és Miklós nevű fia után (negyedéves részletekben) folyósított évi 1600–1600 korona családi pótlék is.⁵⁰

Az 1921. évi XXXII. törvénycikk, a katonai nyugdíjtörvény alapján – a tartós szolgálatképtelenné válás esetét kivéve – a tisztek állandó nyugdíjra 60. életévük betöltése vagy 40 év szolgálati időt követően tarthattak igényt. Nyugállományba helyezésekor Csécsi Nagy azonban még csak 55 éves volt. Az ő és számos további

⁴⁵ Sárosdi Országos Vizslaverseny 1922. szeptember 3-án. *Nimród-Vadászlap*, 1922. augusztus 15. 42. – A »Hubertus Orsz. Magyar Vadászati Védegylet« ebtényésztési szakosztálya. *Uo.*, 1922. szeptember 15. 272.

⁴⁶ A jogosítványok revíziója. *Az Ujság*, 1920. március 28. 2. – Pályázat 150 dohánytőzsdére. *Magyar Jövő*, 1920. december 19. 3.

⁴⁷ Az Est mai számának hírei. *Magyarország*, 1922. november 26. 7.

⁴⁸ Farsang. Széchenyi-bál. *Pesti Hírlap*, 1923. február 2. 3. – A mai báli éjszaka. Széchenyi-bál. *Az Ujság*, 1923. február 2. 3.

⁴⁹ CsNI-hagyaték. A m. kir. honvédelmi miniszter 45.368/4–1923. számú leirata. Számozatlan 1.

⁵⁰ CSNI-hagyaték. Budapest Fő- és Székváros V. Kerületi Elöljáróságának 1923. július 21-én és 1923. december 13-án kelt értesítései. (A július 21-i levélben minden bizonnyal tévesen említik az idősebb László nevét a legfiatalabb gyermek, Miklós helyett.)

katonatiszt nyugdíjazását a már említett 1921. évi XXXV. törvénycikk tette lehetővé. Ez ugyanis a vis maior folytán történő elbocsátásokra tekintettel, méltányosságból biztosította a végleges nyugdíjigényt az átmeneti viszonyba helyezéskor legalább 15 évi valóságos szolgálati idővel rendelkező tisztek számára is.⁵¹ Ennek a kritériumnak pedig Csécsi Nagy maximálisan megfelelt, miután átmeneti viszonyba történő helyezésekor közel 36 évnyi katonai szolgálatot tudhatott maga mögött, ebbe ugyanis beleszámítottak a ludovikás évek is.

AZ AKTÍV NYUGDÍJAS, TELJES ERŐVEL A KÖZÉLET FRONTJÁN

Nyugállományba vonulását követően a nyugodt és csendes nyugdíjas évek helyett Csécsi Nagy életének egy új, rendkívül sokszínű és mozgalmas időszaka köszöntött be. A még életerős és tenni akarástól fűtött, nyugalmazott tábornok rendkívül aktív szereplője lett a magyar közéletnek és a különféle társadalmi eseményeknek. Ez irányú tevékenységét elősegítette, hogy kiváló társasági ember volt, valamint – talán református lelkész őseinek is köszönhetően – szeretett és tudott is szerepelni. Másrészt, hosszú katonai szolgálatából és parancsnoki beosztásaiból fakadóan is, határozott, vezetésre termett egyéniség volt.

Szerepvállalásaiból a teljesség igénye nélkül mutatjuk be a legfontosabbakat, mindenekelőtt a hadviseltek, hadigondozottak és hadirokkantak érdekvédelmével kapcsolatos tevékenységét. A véres és pusztító világégést követően az addigi háborúkhöz képest új és akut kérdésként jelent meg a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák ügye, amely egyszerre jelentett nagy fokú társadalmi, szociális, egészségügyi és gazdasági problémát is. Csécsi Nagy, mélyen gyökerező keresztyén hitéből és bajtársias együttérzéséből fakadóan, tevékenyen próbált ennek enyhítésében közreműködni. Így aktív szerepet vállalt a korban összefoglalóan hadisújtottaknak nevezettek érdekképviseleti szervezetében, a Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Nemzeti Szövetségében, közkeletű nevén a HADRÖÁ-ban.

Ennek előbb elnökségi tagja volt, majd amikor a szervezet 1924. május 25-i közgyűlésén az addigi elnök, vitéz békési Csanády Frigyes gyalogsági tábornok lemondott tisztségéről, Csécsi Nagyot választották új elnökké.⁵² A tisztséget kezdetben csak feltételesen vállaló altábornagy ekkor elmondott beszédében felvázolta, hogy mely elvek szerint és milyen keretek között kívánja elnöki működését megvalósítani: „Mélyen tisztelt Közgyűlés! Kedves Bajtársaim! Méltóztassanak megengedni, hogy

⁵¹ 1921. évi XXXV. törvénycikk indokolása. A 10. §-hoz.

⁵² A Hadröa viharos közgyűlése. *Friss Ujság*, 1924. május 27. 4.

mindenekelőtt hálás szívvel mondjak köszönetet azon kitüntető bizalomért, amely engem a Hadirokkantak, özvegyek és árvák nemzeti szövetségének díszes elnöki állásába helyezett. Díszesnek mondom ezt az állást, mert valóban annak tartom. Hiszen az ügy, amelyet mostantól fogva képviselnem kell egy – a hosszú háborút végig küzdött öreg katonának talán mindeneknél szebb és magasztosabb: azoknak a társainknak az ügyét szolgálni, akik a háborúban legtöbbet vesztek, kik feláldozták a Haza oltárán egészségüket, épségüket, vagy a szerető hitvest, vagy az édesapát.

És mégis megvallom, szorongó szívvel vállalom e hivatalt, [...] mert szegény Hazánk mostani szomorú helyzete a legtöbb esetben gátként emelkedik a legméltányosabb kívánságok s azok teljesülése közé.

Óh milyen boldogító érzés volna, ha módunkban állana a hadisújtottaknak mindezt megszerezni, ami az ő nagy veszteségükért némi kárpótlást nyújthatna! [...]

S ha ilyen körülmények közt még is vállalkozom a csekély eredménnyel kecsegtető, sok fáradságot és önmegtágadást igénylő munkára, ezt bizton csak az ügy iránti lelkesedésemből s azon reménységben teszem, hogy a szép és magasztos ügynek még is csak hasznára lehetek. Engem mindenkor ezek a szempontok fognak ténykedéseimben vezérelni, mert szívvel és lélekkel együttérzek a hadisújtottakkal. Minden igyekezetem azon lesz, hogy a méltányos kívánságok teljesíttessenek, a jogos panaszok és esetleges sérelmek orvosoltassanak.

De éppen azért mert teljesen tudatában vagyok azon feladat nehézségének, amelyre vállalkozom – méltóztassanak megengedni, ha az elnöki állást egyelőre csak feltételesen vállalhatom. Én a kormány részéről garanciákat óhajtok szerezni és pedig erkölcsi és anyagi garanciákat, amelyek az eredményes működést biztosítanak, mert [...] garanciák nélkül az egész működésünk csak meddő küzdelem lenne [...]. Egyet azonban már most ki kell jelentenem [...], a komoly, következetes munkának vagyok a híve [...] s kijelentem, hogy soha semmiféle erőszakos fellépéshez vagy fenyegető jellegű demonstrációkhoz hozzá nem járulok, mert tudom, hogy a mérvadó köröket ilyen eljárás csak a szövetség ellen hangolná. [...] Ellenben [...] [s]zívesen fáradok, szívesen kilincselek és szívesen kérek az ügy érdekében, s szent a meggyőződésesem, hogy eredményt csak ily módon érhetünk el.”⁵³

Programbeszédének megfelelően Csécsi Nagy aktívan kereste a kormányzati támogatás lehetőségeit, amiről 1926 szeptemberében a *Magyarország* című napilapnak így nyilatkozott: „A hadirokkantak helyzetének rendezése tárgyában már hosszabb idő óta folytatok tárgyalásokat. Felfogásom szerint a rokkant törvényjavaslat, amit a népjóléti minisztérium már kidolgozott, meglehetősen hosszú ideig nem kerülhet

⁵³ CsNI-hagyaték. Csécsi Nagy Imre a HADRÖÁ 1924. május 25-i közgyűlésén elmondott beszéde (kézirat).

még tető alá. Pedig a probléma sürgős megoldást követel. Konkrét kívánságunk arra irányul, hogy minden rokkant mielőbb megkapja az őt megillető járandóságot.

Az a tervezet, amelyet a népjóléti miniszter úrral elfogadtatni szeretnénk, azt célozza, hogy miután a százszázalékos rokkantak illetményeinek kérdését már rendezték, a többi rokkant ennek a rendezésnek megfelelően kapja meg a maga illetményét. A 75 százalékos rokkant tehát a százszázalékos rokkant illetményeinek háromnegyed részét, az ötvenszázalékos a felét és a 25 százalékos a negyedrészt.

A hadiözvegyek helyzetét is teljesen tarthatatlannak látjuk. 40–50 000 koronás havi illetményből tengődnek. Irtózatos a nyomoruk és kétségbeesésük. [...]

Erős küzdelmet folytatunk az álrokkantak ellen is, akik meglehetősen nagy számmal lepték el az utcasarkokat. Aki tényleg tönkrement, azt a rokkantak menházában kell ápolni, hogy vége legyen a mostani a szégyenteljes állapotnak.”⁵⁴

Gyakran egyéni ügyekben is próbált segíteni. Így például 1924 nyarán személyesen járt közben a Sződligeten kis kocsmát üzemeltető Kristóf Istvánné hadiözvegy érdekében, akit meg akartak fosztani italmérési jogától, ami teljesen ellehetetlenítette volna a magatehetetlen édesanyját is eltartó özvegy megélhetését.⁵⁵

A hadisújtottak ügye iránti elkötelezettségét bizonyítja a Gunsberger Elemér fűszergyarmatárú nagykereskedő és hatósági élelmiszer-főelőadó által utóbb, a kommunista hatalomátvétel idején Csécsi Nagy számára kiállított igazoló nyilatkozata is: »A Hadrőá«-nak [...] melynek én is tagja voltam – Csécsi Nagy Imre altábornagy úr az [...] elnöke volt, [...] ezen minőségében mindent elkövetett, hogy a múlt háború hadigondozottainak ügyét előbbre vigye [...], néha még a Kormány tagjaival szemben is erélyesen kellett fellépnie az ügy érdekében.

Igazolom, hogy minden egyes hadigondozottnak igazságos egyéni ügyét is a magáévá tette s ezekben is a legnagyobb lelkiismeretességgel, – fáradságot nem ismerve – teljes önzetlenséggel járt el [...].

Mi – volt hadigondozottak – mindenkor a legnagyobb tisztelettel, hálával és szeretettel gondolunk vissza volt elnökünk áldásos működésére.”⁵⁶

Bár Csécsi Nagy az elnöki tisztséget végül a szervezet 1929-es megszűnéséig betöltötte, a beszédében megfogalmazott aggodalmai beigazolódtak és ez irányú tevékenysége kevésbé bizonyult eredményesnek. A HADRŐÁ ugyanis – többek közt – különböző leányvállalatokat alapítva próbált meg bevételekhez jutni. Ezen

⁵⁴ Csécsi-Nagy altábornagy sürgeti a rokkantak, hadiözvegyek és árvák helyzetének rendezését, *Magyarország*, 1926. szeptember 4. 5.

⁵⁵ A sződligeti hadiözvegy tragikus sorsa. *Friss Ujság*, 1924. július 13. 2.

⁵⁶ CsNI-hagyaték. Gunsberger Elemér nyilatkozata. Budapest, 1948. május 27. (Kézirat).

vállalkozások azonban nem jártak sikerrel, ráadásul teret adtak némely ügyeskedőnek is, így a szervezet anyagilag csődbe ment.⁵⁷

Csécsi Nagynak azonban ez, úgy tűnik, nem vette el a kedvét a háború károsultjainak érdekében folytatott tevékenységtől. Később ugyanis a Hadviseltek Országos Gazdaságpolitikai Pártjában is jelentős szerepet vállalt. Így 1935 folyamán előbb társelnök, majd országos elnök lett. Utóbbi hivatalába 1935. november 5-én iktatták be ünnepélyes keretek között. Ekkor elmondott programbeszédében kifejtette, hogy a napi politika helyett mindenkor a hadviseltek gazdasági helyzetét fogja szem előtt tartani és elsősorban a hadviseltek munkanélküliségének enyhítéséért fog síkra szállni, továbbá igyekszik a hadviseltek által létrehozott különféle szervezetek egyesítését is megvalósítani.⁵⁸

Mint már utaltunk rá, Csécsi Nagy életét katona mivolta mellett – őseihez híven – a protestantizmus iránti sziklaszilárd elkötelezettség is meghatározta. Így nem meglepő, hogy a magyar protestánsok 1924-ben létrehozott közös egyesületében, az Országos Bethlen Gábor Szövetségben is aktív szerepet játszott.⁵⁹ Sőt, 1931. február 17-én e tekintélyes, a protestáns társadalmi érdekek érvényre juttatását célzó szervezet ügyvezető társelnökévé is megválasztották. Tisztségét Csécsi Nagy 1933. december 15-ig töltötte be, ekkor ugyanis új vezetőség került megválasztásra.⁶⁰ Szintén a református egyházhoz kötődő jelentős szerepvállalása volt az 1932-ben létrehozott Baross-téri Református Egyház főgondnoki tisztségének másfél évtizeden át való betöltése, 1933 és 1948 között.⁶¹

Némely korábbi ténykedéséből is kitűnt, hogy Csécsi Nagy a természet iránt szintén erős vonzódással bírt. Így nem meglepő, hogy a „Hubertus” Országos Magyar

⁵⁷ Ld. Felmentették a Hadröa-gyár csalárd bukással vádolt igazgatóját. *8 órai Ujság*, 1929. november 12. 12. – „A mulatságok eltiltását kérték a polgármestertől”. *Debreczeni Ujság*, 1929. december 17. 8. – Felmentették a HADRÖA r.-t. igazgatóját, akit csalárd bukással vádolt az ügyészség. *Pesti Napló*, 1929. november 12. 11.

⁵⁸ Csécsi Nagy Imre nyugalmazott altábornagy került a hadviseltek pártjának élére. *Magyar Hirlap*, 1935. november 7. 7. – A Magyar Hadviseltek Országos Gazdaságpolitikai Pártja. *Friss Ujság*, 1935. november 5. 7. – Arra vonatkozóan, hogy fenti tisztségét pontosan meddig töltötte be, nem sikerült adatot fellelnünk.

⁵⁹ A Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltára, 25. fond. Protestáns Diákszövetség Bethlen Gábor Köre iratai, 5. doboz. BORBÉLY László: Az Országos Bethlen Gábor Szövetség története (I. rész) 1924–1944. (Kézirat). Számozatlan 1. – A Bethlen Gábor Szövetség protestáns választóblokkja. *Magyar Hirlap*, 1930. október 23. 9.

⁶⁰ Pesthy Pál a nemzeti és felekezeti összetartásról. *Pesti Hirlap*, 1931. február 18. 6. (A tudósítás tévesen alelnökként említi Csécsi Nagyot). – Pesthy Pál lemondott a Bethlen Gábor Szövetség elnökségéről. *Budapesti Hirlap*, 1933. december 16. 7.

⁶¹ Csécsi Nagy altábornagy a Baross-téri református gyülekezet gondnoka. *Budapesti Hirlap*, 1933. március 14. 6. – CsNI-hagyaték. Csécsi Nagy Imre gyászjelentése, 1967. július.

Vadászati Védegyletben is hosszú időn át meghatározó szerepet játszott. A szervezetnek ugyanis 1921. március 3-tól előbb tagja, majd 1923-tól igazgatósági tagja, 1924-től első alelnöke, 1928-tól 1940-ig pedig elnöke volt. Ezenkívül elnöke volt a „Tápió” Vadásztársaságnak is.⁶²

Összességében – a két világháború közötti időszakban – Csécsi Nagy közel félszáz (!) különféle társadalmi, kulturális, hazafias és gazdasági társaság, egyesület vezetésében foglalt helyet. E felettébb impozáns társadalmi, közéleti tevékenysége 1940 körül zárult le. Ebben nyilván egyrészt előrehaladott életkora és hanyatló egészsége, másrészt talán a közélet stílusának fokozatos megváltozása is szerepet játszhatott. Így a továbbiakban egyedül református főgondnoki tisztségét tartotta meg. Csendes, nyugodt öregkor azonban a háború, majd az életének addigi kereteit teljesen elsöprő, szovjet típusú diktatúra kiépülése következtében még sokáig nem adatott meg Csécsi Nagy Imre számára.

⁶² „Hubertus” Országos Magyar Vadászati Védegylet. *Vadászat*, 1925. január 1. 15. – A Hubertus O. M. V. V. rendkívüli közgyűlése Festetics Pál grófot választotta meg új elnökévé. *Vadászat–Halászat*, 1940. június 15. 691–692. – Vadásztársaságok. *Vadászati Útmutató*, 1 (1923). 165.